

A-1208

INSTYTUT TURYSTYKI

Zakład Naukowo Badawczy we Wrocławiu

KLASYFIKACJA TURYSTYCZNA MIEJSCOWOSCI I OBIEKTOW KRAJOZNAWCZYCH
W POLSCE

Autor dr Zbigniew T. Werner

Z-1/91

Wrocław, wrzesień 1991

Wykaz miejscowości i obiektów przedstawia wybór tylko walorów ważniejszych, które sklasyfikowano w dwóch grupach. W pierwszej znalazły się miejscowości i obiekty szczególnie polecane do zwiedzania, w drugiej polecane do zwiedzania. Wykaz ten posiada oczywiście znamiona subiektywizmu, ponieważ każdy wybór i każda klasyfikacja są subiektywne. Subiektywizm ten starano się zmniejszyć przez wykorzystanie do opracowania tej klasyfikacji szeregu materiałów, w tym też ocen walorów krajoznawczych wykonanych w Instytucie Turystyki.

Prezentowany wykaz przekazuje dwie istotne informacje pomocne w programowaniu tras zwiedzania; po pierwsze - wyróżnia miejscowości z wieloma obiektami oraz miejscowości, w których występują atrakcyjne ale tylko pojedyncze obiekty; po drugie - informuje o randze atrakcyjności tych miejscowości i obiektów.

Klasyfikacja uwzględnia wszystkie rodzaje walorów. Jako zasadnicze kryteria kwalifikacyjne i klasyfikacyjne przyjęto dotychczasowe specjalistyczne skale wartości, np. grupy klasyfikacyjne dla zabytków budownictwa i architektury. Wiadomo jednak, że skale te nie zawsze odzwierciedlają rzeczywiste znaczenie krajoznawcze walorów. Z szeregu przykładów potwierdzających to zjawisko, można wymienić bazylikę w Wambierzycach, w Przewodniku po Polsce występująca bez gwiazdki, a więc jako obiekt o małym znaczeniu oraz zamek w Książu, oznaczony w tymże Przewodniku jedną gwiazdką i zajmujący przez to nienajwyższą pozycję atrakcyjności. Tymczasem oba te obiekty wzbudzają duże zainteresowanie i są bardzo licznie odwiedzane przez turystów. Dlatego też przeprowadzono weryfikację ocen specjalistycznych, uwzględniając element rzeczywistego znaczenia turystycznego walorów. Znaczenie to nie zawsze jest pochod-

na wartości artystycznej czy przyrodniczej, a duża rolę odgrywa-
ja m.in. monumentalność obiektu, unikalny charakter czy krajo-
brazowa forma walorów przyrodniczych. Łącznie kryteria te stano-
wiły podstawę wyboru i klasyfikacji walorów.

Do grupy miejscowości szczególnie polecanych do zwiedzania za-
kwalifikowano te z nich, które posiadają liczne obiekty, a przede
wszystkim zabytki o dużej wartości tworzące zespoły w fizjonomii
miasta.

Miejscowości polecane do zwiedzania charakteryzują się posia-
daniem co najmniej kilkoma atrakcyjnymi obiektami, występującymi
również odrębnie.

Do obiektów szczególnie polecanych do zwiedzania zaliczono naj-
wyższej klasy zabytki budownictwa i walory przyrodnicze, jak
również obiekty o mniejszej wartości ale o dużej atrakcyjności po-
znawczej.

Obiekty polecane do zwiedzania obejmują pozostałe wybrane
interesujące walory.

Należy zaznaczyć, że pojedyncze obiekty nie zawsze są jedynymi
walorami w miejscowościach, ale ich ranga powoduje, że są one
głównym celem zwiedzania.

Klasyfikacja zawiera 46 miejscowości o najwyższej atrakcyjności
i 68 miejscowości z pojedynczymi obiektami takiej rangi oraz 130
miejscowości i 222 miejscowości z obiektami polecanymi do zwie-
dzania.

Wykaz walorów przedstawiono w układzie województw. Dla łatwiej-
szej lokalizacji tych walorów, przy miejscowościach nie będących
miastami i siedzibami gmin podano nazwę gminy.

Miejscowości i obiekty szczególnie polecane do zwiedzania ozna-
czono gwiazdka oraz wytłuszczonym drukiem.

Woj. warszawskieMiejscowości

- ✓ * Warszawa
- ✓ Góra Kalwaria

Obiekty

- ✓ Czersk (gm. Góra Kalwaria) - ruiny zamku
- Jabłonna - pałac
- ✓ Modlin (m. Nowy Dwór Maz.) - twierdza
- Palmiry (gm. Czosnów) - cmentarz na miejscu straceń z okresu okupacji hitlerowskiej

Woj. białkopodlaskieMiejscowości

- ✓ Biała Podlaska

Obiekty

- ✓ Czemierniki - pałac z obwarowaniami
- Kodeń - kościół-sanktuarium maryjne
- ✓ Radzyń Podlaski - zespół pałacowo-parkowy

*Jabłonna*Woj. białostockieMiejscowości

- ✓ * Białystok
- Bielsk Podlaski
- ✓ Drohiczyn
- Krynki
- ✓ Supraśl
- ✓ Tykocin

Obiekty

- ✓ Białowieża - * Puszcza Białowieska
- Bohoniki (gm. Sokółka) - meczet i cmentarz muzułmański
- Grabarka (gm. Nurzec-Stacja) - cerkiew i kilka tysięcy krzyży pokutnych, miejsce kultowe religii prawosławnej
- Kruszyniany (gm. Krynki) - meczet

Woj.bielskieMiejscowości* **Cieszyn*** **Oświęcim**

Bielsko Biała

1 (Istebna
Koniaków

✓ Lanckorona

✓ Sucha Beskidzka

✓ Żywiec

Obiekty✓ Kalwaria Zebrzydowska - * **zespół klasztorny, kaplice i kościołki
kalwaryjskie**✓ Wadowice - * **Dom Jana Pawła II**Woj.bydgoskieMiejscowości

Bydgoszcz

Chojnice

Inowrocław

Koronowo

Kruszwica

Nowe

Świecie

ObiektyBiskupin (gm. Gasawa) - * **prasłowiańska osada**Strzelno - * **kościół romański**Lubostroń (gm. Łabiszyn) - **zespół pałacowy**

Odry (gm. Czersk) - kamienne kręgi (rez. archeologiczny)

Wenecja (gm. Żnin) - **Muzeum Kolejnictwa Waskotorowego**Woj.chełmskieMiejscowości

✓ Chełm

✓ Włodawa

Obiekty

Krasnystaw - zespoły klasztorne

Sobibór (gm. Włodawa) - dawny obóz zagłady

Woj. ciechanowskieMiejscowości

✓ Pułtusk

Obiekty

✓ Ciechanów - ruiny zamku

✓ Opinogóra (gm. Opinogóra Górna) - zamek, w nim muzeum

Woj. częstochowskieMiejscowości* **Częstochowa**

Olesno

Obiekty

Bobolice (gm. Niegowa) - ruiny zamku

Koszęcin (gm. Koszęcin) - zespół pałacowo-parkowy

Kruszyna - obronny zespół pałacowy

Mirów (gm. Niegowa) - ruiny zamku

Olsztyn - ruiny zamku, jaskinie

Podlesice (gm. Kroczyce) - rez. Góra Zborów - osobliwe formy
skalne

Święta Anna (gm. Dąbrowa Zielona) - zespół klasztorny

Woj. elblaskieMiejscowości* **Malbork**

Braniewo

Elbląg

Orneta

Pasłęk

Obiekty

Frombork - * zespół katedralny

Kwidzyn - * katedra

Sztutowo - Muzeum na terenie dawnego obozu koncentracyjnego
Stutthof

Żuławy Wiślane - tereny depresyjne

Woj.gdańskieMiejscowości

* Gdańsk

Gdynia

Gniew

Hel

Sopot

Tczew

Wejherowo

Obiekty

Pelplin - * zespół klasztorny cystersów

Kartuzy - zespół poklasztorny

Będomin (gm. Nowa Karczma) - dworek J. Wybickiego, w nim Muzeum
Hymnu NarodowegoRozewie (m. Władysławowo) - latarnia morska, w niej Muzeum La-
tarnictwaWdzydze Kiszewskie (gm. Kościerzyna) - Kaszubski Park Etnogra-
ficzny (skansen)

Żarnowiec (gm Krokowa) - zespół klasztorny

Żukowo (gm. Żukowo) - zespół poklasztorny

Woj.gorzowskieMiejscowości

— Drezdenko

Gorzów Wielkopolski

✓ Międzyrzecz

✗ Myślibórz

✓ Ośno Lubuskie

— Strzelce Krajeńskie

Obiekty

- ✓ Kaława (gm. Miedzyrzecz) - fortyfikacje w linii umocnień Między-
rzeckiego Rejonu Umocnionego
- Lubniewice (gm. Lubniewice) - zamek
- ✓ Pieski (gm. Miedzyrzecz) - fortyfikacje w linii umocnień Między-
rzeckiego Rejonu Umocnionego

Woj.jeleniogórskieMiejscowości

- ✓ * **Jelenia Góra** (Cieplice, Sobieszów)
- Bolesławiec
- Chełmsko Śląskie
- ✓ Gryfów Śląski
- Lubomierz
- ✓ Lwówek Śląski
- Szklarska Poręba

Obiekty

- ✓ Karpacz - * kościół Wang, * szczyt Śnieżki
- ✓ Krzeszów - * zespół klasztorny cystersów
- Biedrzychowice (gm. Olszyna) - pałac
- ✓ Bolków - zamek
- ✓ Proszówka (gm. Gryfów Śląski) - zamek "Gryf"
- ✓ Wleń - ruiny zamku

Woj.kaliskieMiejscowości

- ✓ * **Kalisz**
- Koźmin
- Ostrzeszów

Obiekty

- ✓ Gołuchów - * zespół zamkowo-pałacowy
- ✓ Antonin (gm. Przygodzice) - drewniany pałacyk myśliwski i park
- ✓ Dobrzyca - zespół pałacowo-parkowy
- Lewków (gm. Ostrów Wlkp.) - zespół pałacowo-parkowy

Ołobok (gm. Sieroszewice) - kościół poklasztorny, drewniany kościół parafialny

Śmiełów (gm. Żerków) - zespół pałacowo-parkowy

Sulmierzyce - ratusz drewniany

Syców - kościół

Woj.katowickie

Miejscowości

- Gliwice
- ✓ Katowice
- Olkusz
- ✓ Racibórz
- Siewierz
- Ślawków
- ✓ Tarnowskie Góry

Obiekty

- ✓ Chorzów - * **Park Kultury i Wypoczynku**
- ✓ Podzamcze (gm. Ogrodzieniec) - * **ruiny zamku Ogrodzieniec**
- ✓ Pszczyna - * **zespół pałacowo-parkowy**
- * **Pustynia Błędowska** (gm. Klucze)
- ✓ Babice (gm. Babice) - ruiny zamku Lipowiec
- ✓ Będzin - zamek
- Dąbrowa Górnicza - rezerwat geologiczny, naturalna wychodnia najgrubszego na świecie pokładu węgla kamiennego
- Piekary Śląskie - kościół-sanktuarium maryjne
- Świerklaniec (gm. Świerklaniec) - pałac i park
- ✓ Toszek - zamek
- ✓ Wygiełzów (gm. Babice) - Nadwiślański Park Etnograficzny (skansen)

Woj.kieleckie

Miejscowości

- ✓ * **Chęciny**
- ✓ * **Szydłów**
- ✓ Jędrzejów

- ✓ Kielce
- Pińczów

Obiekty

- ✓ Dobrzaczka (gm. Chęciny) - * Jaskinia Raj
- ✓ Krzemionki Opatowskie (gm. Bodzechów) - * neolityczna kopalnia krzemienia
- ✓ Oblegorek (gm. Strawczyn) - * dwór i Muzeum H. Sienkiewicza
- ✓ Sielpia Wielka - * Muzeum Zagłębia Staropolskiego
- ✓ Wachock - * zespół klasztorny cystersów
- Bartków (gm. Zagnańsk) - dąb "Bartek" (ok. 700 lat)
- Bejsce (gm. Bejsce) - kościół i kaplica, jedna z najcenniejszych w Polsce
- Bodzentyn - kościół parafialny z bogatym zabytkowym wyposażeniem
- ✓ Grabki Duże (gm. Szydłów) - zespół pałacowy
- Końskie - zespół pałacowy
- Książ Wielki (gm. Książ Wielki) - zespół pałacowy
- Miechów - zespół klasztorny
- Niekląt (gm. Staporków) - rez. leśno - geologiczny "Piekło-Skały"
- ✓ Nietulisko (gm. Kunów) - zabytkowe budynki i urządzenia przemysłowe
- ✓ Nowa Słupia - Muzeum Starożytnego Hutnictwa Świętokrzyskiego
- Nowy Korczyn (gm. Nowy Korczyn) - fara i kościół
- Skorocice (gm. Wiślica) - rezerwat stepowy z malowniczymi formami krasu gipsowego
- ✓ Święty Krzyż (gm. Nowa Słupia) - zespół klasztorny
- ✓ Wiślica (gm. Wiślica) - kolegiata

Woj. konińskie

Miejscowości

Koło

Obiekty

- ✓ Lad (gm. Ladek) - * zespół klasztorny cystersów
- Chełmno - pomnik-mauzoleum na terenie d. obozu zagłady Culmhof
- Ciażeń (gm. Ladek) - pałac i park
- Kazimierz Biskupi - kościół i klasztor (w nim muzeum)
- ✓ Konin - unikalny słup drogowy

- Licheń Stary (gm. Ślesin) - kościół i gólgota
- ✓ Uniejów - zamek

Woj.koszalińskie

Miejscowości

Białogard

Darłowo

Kołobrzeg

Koszalin

Szczecinek

○ Świdwin

Obiekty

○ Krag (gm. Polanów) - zamek i kościół

Silnowo (gm. Silnowo) - bunkry w linii Wału Pomorskiego

Woj.krakowskie

Miejscowości

* **Kraków**

* **Wieliczka**

Krzeszowice

Niepołomice

Obiekty

Ojców - * **Dolina Pradnika**

Pieskowa Skała (gm. Sułoszowa) - * **zamek**

Tyniec (Kraków) - * **zespół klasztorny**

Biały Kościół (gm. Wielka Wieś) - Jaskinia Wierchowska

Czerna (gm. Krzeszowice) - zespół klasztorny

Igołomia (gm. Igołomia-Wawrzeńczyce) - pałac z parkiem

Kobylany (gm. Zabierzów) - dolina Kobylańska z fantanstycznymi formami skalnymi

Modlnica (gm. Wielka Wieś) - dwór i ogród

Prandocin (gm. Słomniki) - kościół romański

Racławice (gm. Jerzmanowice-Przeginia) - kościół drewniany

Wysocice (gm. Gołcza) - kościół romański

Woj.krośnieńskieMiejscowości

- ✓ * **Biecz**
- ✓ * **Sanok**
- ✓ Dukla
- ✓ Krosno
- Lesko

Obiekty

- ✓ Bóbrka (gm. Chorkówka) - skansen d. przemysłu naftowego
- ✓ Folusz (gm. Dębowiec) - "Kornuty" - rez.skały piaskowcowe
- ✓ Haczów - kościół drewniany
- Korczyna (gm. Korczyna) - rez. "Przadki", malownicza grupa skał
- Owczary (gm. Cisna) - cerkiew
- Smolnik (gm. Lutowiska) - cerkiew
- Solina (gm. Solina) - jezioro sztuczne i zaporą
- Żarnowiec (gm. Jedlicze) - dworek Marii Konopnickiej

Woj.legnickieMiejscowości

- ✓ * **Legnica**
- ✓ Głogów
- ✓ Jawor

Obiekty

- ✓ Legnickie Pole - * zespół klasztorny, Muzeum Bitwy Legnickiej
- Grodziec (gm. Zagrodno) - zamek

Woj.leszczyńskieMiejscowości

- ✓ * **Rydzyń**
- Kościan
- ✓ Leszno
- ✓ Wschowa

Obiekty

- ✓ Gostyń - * zespół klasztorny
- Osieczna - klasztor i kościół
- ✓ Pawłowice (gm. Krzemieniewo) - pałac i park
- Pepowo (gm. Pepowo) - kościół i zespół pałacowo-parkowy

Woj.lubelskieMiejscowości

- ✓ * Lublin
- ✓ * Kazimierz Dolny
- ✓ Lubartów
- ✓ Nałęczów

Obiekty

- ✓ Kozłówka (gm. Kamionka) - * zespół pałacowy
- ✓ Puławy - * zespół pałacowo-parkowy
- Głusk (gm. Głusk) - ratusz i rynek
- Janowiec (gm. Janowiec) - ruina zamku
- Kraśnik - zespół klasztorny

Woj.łomżyńskieObiekty

- ✓ Łomża - katedra
- ✓ Nowogród - Muzeum Kurpiowskie (skansen)

Woj.łódzkieMiejscowości

- * Łódź
- Pabianice

Woj.nowosadeckieMiejscowości

- * Stary Sącz
- * Zakopane i Tatrzański Park Narodowy

Nowy Sacz

Nowy Targ

Obiekty

Chochółów (gm. Czarny Dunajec) - * **zabytkowe domy drewniane**

Dębno Podhalańskie (gm. Nowy Targ) - * **kościół drewniany**

Katy (gm. Czorsztyn) - * **przełom Dunajca**

* **Szczył Trzy Korony** - najwyższej klasy punkt widokowy

Zubrzyca Górna (gm. Jabłonka) - * **Orawski Park Etnograficzny**

Czorsztyn - ruiny zamku

Grywałd (gm. Czorsztyn) - cenny kościół drewniany

Hańczowa (gm. Uście Gorlickie) - cerkiew

Niedzica - zamek

Orawka (gm. Jabłonka) - kościół drewniany, jeden z najpiękniejszych w kraju

Rabka - muzeum w zabytkowym kościele z bardzo bogatym zbiorem
świątków góralskich

Szczawnica - Wawóz Homole

Szczyrzyc (gm. Jodłownik) - zespół klasztorny cystersów

Tropie (gm. Gródek nad Dunajcem) - kościół romański i zamek

Woj. olsztyńskie

Miejscowości

* **Lidzbark Warmiński**

* **Olsztyn**

Dobre Miasto

Obiekty

✓ Grunwald - * **pole bitwy grunwaldzkiej**

✓ Święta Lipka (gm. Reszel) - * **świątynia, najwspanialsza w całej
północnej Polsce**

— Barciany - zamek

Gierłoż (gm. Ketrzyn) - Wilczy Szaniec, bunkry d. kwatery Hitlera

— Morąg - ratusz i kościół

✓ Nidzica - zamek

✓ Olsztynek - Muzeum Budownictwa Ludowego (skansen)

✓ Reszel - zamek i kościół

— Stoczek Klasztorny (gm. Kiwity) - kościół i klasztor

Woj.opolskieMiejscowości

- ✓ * Brzeg
- ✓ * Nysa
- ✓ * Opole
- ✓ * Paczków

Byczyna

Grodków

✓ Głogówek

Niemodlin

Otmuchów

✓ Prudnik

Obiekty

- ✓ Góra Św.Anny (gm. Leśnica) - * zespół klasztorny z kaplicami kalwaryjskimi, monumentalny amfiteatr i Pomnik Czynu Powstańczego

Głuchołazy - kościół i baszta

- ✓ Łambinowice (gm. Łambinowice) - obóz jeniecki z okresu II wojny światowej, muzeum martyrologii

Łąka Prudnicka (gm. Prudnik) - zamek

- Małujowice (gm. Brzeg) - kościół z gotyckimi freskami

— Moszna (gm. Strzeleczyki) - zespół pałacowo-parkowy

- ✓ Namysłów - mury miejskie i zamek

— Turawa - zespół pałacowo-parkowy

Woj.ostrołęckieObiekty *Siedlisko an. ~~Kato~~ Łachy*

- (?) Treblinka (gm. Małkinia Górna) - dawny obóz zagłady (pomnik i cmentarz)

Woj.pilskieObiekty

Klasztorna Górka (gm. Łobżenica) - klasztor i kościół

Osiek (gm. Wyrzysk) - rezerwat archeologiczno-etnograficzny

Tuczno - zamek

Wałcz - fortyfikacje Wału Pomorskiego

Zdbice (gm. Wałcz) - fortyfikacje Wału Pomorskiego

Woj. piotrkowskie

Miejscowości

- ✓ Opoczno
- ✓ Piotrków Trybunalski

Obiekty

- ✓ Podklasztorze (m. Sulejów) - * zespół klasztorny cystersów
- Tomaszów Mazowiecki - * rez. Niebieskie Źródła (wywierzysko)
- Inowłódz - kościół romański
- Paradyż - kościół i klasztor
- Polichno - Muzeum Czynu Powstańczego
- Wolbórz - pałac biskupi i barokowy park

Woj. płockie

Miejscowości

- ✓ * Płock
- ✓ Łęczyca

Obiekty

- ✓ Czerwińsk - * zespół klasztorny
- ✓ Oporów - * zamek gotycki, w nim muzeum
- ✓ Tum (gm Góra św. Małgorzaty) - * kolegiata romańska
- Krośniewice - zbiory muzealne w dawnym zajezdzie

Woj. poznańskie

Miejscowości

- ✓ * Poznań
- ✓ * Gniezno
- Rakoniewice
- ✓ Szamotuły

Obiekty

- ✓ Kórnik - * zamek i park dendrologiczny

✓ Lednogóra (gm. Łubowo) - * grodzisko na Ostrowie Lednickim

✓ Rogalin (gm. Mosina) - * zespół pałacowo - parkowy

— Czempin - pałac

✓ Giecz (gm. Dominowo) - rezerwat archeologiczny

Konarzewo (gm. Dopiewo) - zespół pałacowo - parkowy

Sieraków - kościół z zabytkami o wielkiej wartości artystycznej

Swarzędz - skansen pszczelarski

✓ Szreniawa (gm. Komorniki) - Muzeum Rolnictwa i skansen pszczelarstwa

Woj. przemyskie

Miejscowości

✓ * Przemyśl

✓ Jarosław

✓ Przeworsk

Obiekty

✓ Krasieczyn - * zespół zamkowy

✓ Radruż (gm. Horyniec) - zespół cerkiewny

— Posada Rybotycka (gm. Fredropol) - kamienna cerkiew obronna

Woj. radomskie

Miejscowości

✓ Radom

✓ Szydłowiec

✓ Warka

Obiekty

✓ Czarnolas (gm. Policzna) - Muzeum Biograficzne Jana Kochanowskiego

— Drzewica - ruina zamku

✓ Orońsko - zespół pałacowy

Woj. rzeszowskie

Miejscowości

✓ Rzeszów

Obiekty

- ✓ Łańcut - * zamek
- Leżajsk - * klasztor i kościół z cennymi, zabytkowymi organami
- Kolbuszowa - Park Etnograficzny

Woj. siedleckieMiejscowości

- ✓ Siedlce
- ✓ Węgrów

Obiekty

- ✓ Liw - ruiny zamku, w nim muzeum broni
- Sterdyń - pałac i park
- Wola Gułowska (gm. Adamów) - pomnik i cmentarz ku czci żołnierzy poległych w ostatniej bitwie kampanii wrześniowej; grób gen. Kleeberga
- Wola Okrzejska (gm. Krzywda) - Muzeum H. Sienkiewicza

Woj. sieradzkieMiejscowości

- Sieradz
- Wieluń

Obiekty

- Złoczew - kościół i klasztor

Woj. skierniewickieMiejscowości

- ✓ * Łowicz
- ✓ Rawa Mazowiecka

Obiekty

- ✓ Arkadia (gm. Nieborów) - * park romantyczny z budowlami
- ✓ Nieborów - * zespół pałacowo - parkowy

- ✓ Żelazowa Wola (gm. Sochaczew) - * dworek muzeum F. Chopina
- ✓ Boguszyce (gm. Rawa Maz.) - kościół drewniany
- ✓ Niepokalanów (gm. Teresin) - muzeum ojca Maksymiliana Kolbego
- Radziejowice - pałac i zameczek w parku krajobrazowym
- ✓ Rogów - muzeum przyrodniczo-leśne, park krajobrazowy, alpinarium
- Walewice (gm. Bielawy) - pałac
- Złaków Borowy - łowicka izba twórcza

Woj. śląskie

Miejscowości

Śląsk

Obiekty

Łeba - * Wędrujące Wydmy

Bytów - zamek

Klukki (gm. Smołdzino) - chałupy z drewna i gliny (skansen)

Ślawno - kościół i bramy miejskie

Woj. suwalskie

Miejscowości

Sejny

Suwałki

Obiekty

— Dowspuda (gm. Raczki) - fragment pałacu i park

— Jezioro Hańcza (najgłębsze w Polsce)

— Sztynort (gm. Węgorzewo) - pałac i park

Wigry (gm. ^{Suwałki} ~~Stary Folwark~~) - kościół i domki pustelników (eremy)

— Wojnowo (gm. Ruciane-Nida) - klasztor staroobrzędowców

Woj. szczecińskie

Miejscowości

* Stargard Szczeciński

* Szczecin

* Kamień Pomorski

Chojna

Trzebiatów

Obiekty

Kołbacz (gm. Stare Czarnowo) - * **zespół klasztorny cystersów**

Glinna (gm. Stare Czarnowo) - park drzew egzotycznych m.in. drzewo mamutowe (sekwoja)

Goleniów - mury miejskie z wieżami

Gryfino - kościół i mury miejskie

Maszewo - średniowieczne mury miejskie

Mieszkowice - mury miejskie z basztą

Nowe Warpno - ratusz ryglowy

Pezino (gm. Stargard Szczeciński) - zamek i pałac

Płoty - zamek

Pyrzyce - fortyfikacje miejskie

Siekierki (gm. Cedynia) - cmentarz żołnierski i Muzeum Pamiątek
Wojska Polskiego

Trzcińsko - mury obronne i ratusz

Trzęsacz (gm. Rewal) - ruiny kościoła na brzegu morskim, przykład
abrazji morskiej

Wolin - domy mieszczańskie

Woj. tarnobrzskie

Miejscowości

✓ * **Sandomierz**

Kurozwęki (gm. Staszów)

Staszów

Obiekty

✓ Baranów Sandomierski - * **zamek**

✓ Koprzywnica - * **zespół klasztorny cystersów**

✓ Ujazd (gm. Iwaniska) - * **ruiny zamku Krzyżtopór**

— Flisy (gm. Dzwola) - Porytowe Wzgórze, cmentarz i pomnik na miejscu bitwy partyzanckiej

Klimontów - kościół parafialny i klasztor

✓ Opatów - kolegiata pierwotnie romańska

Woj. tarnowskieMiejscowości* **Tarnów**

Bochnia

Czchów

Zakliczyn

ObiektyNowy Wiśnicz - * **zamek**Ciężkowice - * **Skamieniałe Miasto (osobliwe formy skalne)**

Dębno - kościół i zamek

Łęki Góne (gm. Pilzno) - kościół drewniany i zespół dworski

Lipnica Murowana - drewniany kościół cmentarny

Skrzyszów - cenny kościół drewniany

Zalipie (gm. Olesno) - ośrodek folkloru, malarstwo ludowe na ścianach domów i budynków gospodarczych

Woj. toruńskieMiejscowości* **Chełmno*** **Toruń**

Brodnica

Golub - Dobrzyń

Grudziadz

ObiektyRadzyń Chełmiński - * **ruiny zamku**

Chełmża - kościół halowy (dawna katedra)

Papowo Biskupie - ruiny zamku krzyżackiego

Nowe Miasto Lubawski - kościół gotycki

Woj. wałbrzyskieMiejscowości✓ * **Kłodzko**✓ * **Świdnica**

Bystrzyca Kłodzka

- Duszniki Zdrój
- Ładek Zdrój
- Niemcza
- Zabkowice Śląskie

Obiekty

- ✓ Kudowa Zdrój - * **Błędne Skały, rez. przyrodniczy, labirynt skalny**
- ✓ Henryków (gm. Ziębice) - * **zespół klasztorny cystersów**
- Kletno (gm. Stronie Śląskie) - * **Jaskinia Niedźwiedzia**
- ✓ Książ (m. Wałbrzych) - * **zamek**
- Karłow (gm. Radków) - * **szczyt Szczelińca Wielkiego, rez. przyrodniczy, osobliwe formy skalne**
- ✓ Wambierzyce (gm. Radków) - * **bazylika w stylu włoskiego baroku i kaplice drogi krzyżowej, miejsce pielgrzymek**
- ✓ Strzegom - * **gotycki kościół, jeden z największych na Śląsku**
- Bardo - kościół parafialny
- Gorzanów (gm. Bystrzyca Kłodzka) - **zespół pałacowy**
- ✓ Kamieniec Zabkowicki - **zamek i kościół pocysterski**
- ✓ Kudowa Zdrój - **kaplica czaszek**
- Lewin Kłodzki - **kamieniczki w rynku**
- Miedzygórze - **rez. Wodospad Wilczki, stylowe budynki**
- Radków - **kościół św. Doroty i kamieniczki barokowe**
- ✓ Rogoźnica (gm. Strzegom) - **dawny oboz koncentracyjny Gross Rosen**
- ✓ Srebrna Góra - **zespół twierdzy**
- ✓ Zagórze Śląskie (gm. Walim) - **zamek piastowski, w nim muzeum**
- ✓ Ziębice - **kościół dwunawowy i fragmenty murów obronnych**

Woj. wrocławskie

Miejscowości

Nieszawa
Wrocław

Obiekty

Ciechocinek - **teżnie solankowe**

Woj. wrocławskieMiejscowości

- ✓ * Wrocław
- ✓ Oleśnica
- ✓ Sobótka wraz z masywem Ślezy
- Środa Śląska

Obiekty

- ✓ Lubiąż (gm. Wołów) - * zespół klasztorny cystersów
- ✓ Trzebnica - * zespół klasztorny cystersów
- Milicz - kościół szachulcowy i pałac
- Oława - zamek
- Stawy Miłćkie (gm. Milicz) - największe w Europie skupisko stawów, ostoja ptactwa wodnego
- Strzelin - kościół św. Gotarda
- Wojnowice (gm. Miękinia) - zamek na wodzie
- Zórawina - kościół renesansowy otoczony fosą

Woj. zamojskieMiejscowości

- ✓ * Zamość

Obiekty

- ✓ Bełżec (gm. Tomaszów Lubelski) - dawny obóz zagłady
- Hrebenne (gm. Lubycza Królewska) - drewniana cerkiew greckokatolicka
- Łabunie - pałac i park
- ✓ Tomaszów Lubelski - modrzewiowy kościół, jeden z najokazalszych kościołów drewnianych Lubelszczyzny
- ✓ Zwierzyniec - kościół na wodzie, zabudowania dawnej ordynacji

Woj. zielonogórskieMiejscowości

- ✓ * Kożuchów
- ✓ * Żagań
- ✓ Lubsko

✓ Świebodzin
 ✓ Żary
 ✓ Zielona Góra

- ✓ Obiekty
 ✓ Gościkowo (gm. Świebodzin) - * zespół klasztorny cystersów
 Bojadła - zespół pałacowy
 ✓ Brody - zespół pałacowy
 Bytom Odrzański - rynek
 Chlastawa (gm. Zbaszynek) - kościół drewniany z renesansowym wnętrzem
 Kargowa - pałac i park
 Łagów - zamek
 ✓ Obra (gm. Wolsztyn) - pocysterski zespół klasztorny
 ✓ Ochla (gm. Zielona Góra) - skansen
 Szprotawa - kościół farny i ratusz

Bibliografia

1. Mikułowski B., Wawrzyniak S., Werner Z.T., 1989, Turystyka poznawcza, mapa do Atlasu Zasobów, Ochrony i Zagrożeń Środowiska Geograficznego Polski (w przygotowaniu), PAN.
2. Plan Kierunkowy Zagospodarowania Turystycznego Polski, studia z zakresu turystyki krajoznawczej (maszynopisy), Zakład Zagospodarowania Turystycznego, Wrocław, 1969.
3. Przewodnik po Polsce, wyd.V, Sport i Turystyka, Warszawa, 1991
4. Przybyszewska-Gudelis R., Grabiszewski M., Iwicki S., 1979, Problematyka waloryzacji i zagospodarowania turystycznego miejscowości krajoznawczych w Polsce, Instytut Turystyki, Warszawa.
5. Słownik Geograficzno-Krajoznawczy Polski, pod red. M.I. Mileskiej, PWN, Warszawa, 1983.

BIBLIOTEKA IT
Archiwum Prac
Naukowo-Badawczych

A-1208